

UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI” CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE ISTORIE ȘI FILOSOFIE

TEZĂ DE DOCTORAT

**EVOLUȚIA APARATULUI
ADMINISTRAȚIEI PUBLICE ȘI A
JUSTIȚIEI ORAȘULUI CLUJ ÎN
PRIMUL DECENIU POSTBELIC
(1944-1950)**

- REZUMAT -

Coordonator științific:
Prof. univ. dr. Ioan BOLOVAN

Doctorand:
NEMEȘ (căs. CHICINAȘ) Nicoleta

Cluj-Napoca
2012

Cuprins

Introducere	6
ARGUMENT	6
PARTEA I.....	14
Capitolul I	14
Context istoric	14
I.1. Viața politică din România postbelică (23 august 1944-13 aprilie 1948)	15
I.1.1. Perioada 23 august 1944-6 martie 1945.....	15
I.1.2. Perioada 6 martie 1945-13 Aprilie 1948.....	35
I.1.2.1. Spre un nou aparat de stat “democrat-popular”.....	37
I.1.2.2. Alegerile parlamentare din 19 noiembrie 1946	45
I.1.2.3. Suprimarea totală a vieții constituționale din România	61
I.1.2.4. Alegerile parlamentare și Constituția din 1948	64
I.1.2.5. O nouă istorie	69
I.2. Fascism, hitlerism, șovinism și democrație între autenticitate și fațadă.....	72
I.2.1. Fascismul, hitlerismul și șovinismul autentic	72
I.2.1.1. Transilvania de Nord în intervalul 30 august 1940 - 12 octombrie 1944	76
I.2.1.2. Legalizarea stârpirii fascismului și hitlerismului.....	84
I.2.1.3. Procesele celor vinovați de dezastrul țării sau de crime de război contra românilor și evreilor pe perioada administrației horthyste	104
I.2.2. Pervertirea operei de pedepsire a adevăraților vinovați. Fascismul, hitlerismul, șovinismul și democrația de fațadă în presa comunistă.....	115
I.2.2.1. Epurarea guvernelor anterioare datei de 6 martie 1945	119
I.2.2.2. Democrația de extremă stângă vs. democrația burgheză de tip occidental.....	124
I.2.2.3. Realizarea monolitismului politic prin epurarea partidelor politice aflate în opoziție și autodizolvarea organizațiilor procomuniste	128
Capitolul II.....	150
Istoria orașului Cluj în perioada postbelică	150
II.1. Istoria orașului Cluj în perioada postbelică	151
II.1.1. Orașul Cluj sub stăpânirea românească (1919-1940).....	151
II.1.2. Orașul Cluj în timpul Dictatului de la Viena (30 august 1940 - 12 octombrie 1944).....	161
II.1.3. Orașul Cluj în intervalul 12 octombrie 1944 – 13 aprilie 1948	161
II.1.3.1. Clujul în intervalul 12 octombrie 1944 – 12 noiembrie 1944.....	162
II.1.3.2. Autonomie guvernamentală sub „protectorat sovietic” (12 noiembrie 1944 – 8 martie 1945)	182
II.1.3.3. Organizații politice locale	189
II.1.3.4. Orașul Cluj după instalarea guvernului Petru Groza (9 martie 1945 -13 aprilie 1948)	224
II.1.3.5. Poziția P.C. față de situația principalelor grupări etnice din orașul Cluj.....	297
II.1.3.6. Presa românească în intervalul 23 August 1944-1950. Studiu de caz: orașul Cluj.....	319

II.3.3.7. Învățământul clujean în perioada primului deceniu postbelic	343
II.3.3.8. Orașul Cluj în centrul evoluției vieții religioase din primul deceniu postbelic	373
PARTEA a II-a.....	408
Capitolul III.....	408
Evoluția aparatului administrației publice a orașului Cluj în perioada 1944-1950.....	408
III.1. Concepte operaționale.....	409
III.1.1. Conceptul de administrație publică centrală și locală. Noțiuni introductive	409
III.1.2. Funcția publică și funcționarii publici. Noțiuni introductive	412
III.1.3. Recrutarea și încadrarea funcționarilor publici.....	414
III.1.4. Funcția publică și puterea politică	415
III.2. Scurt istoric al administrației publice locale în România. Studiu de caz: orașul Cluj	416
III.2.1. Administrația publică locală în perioada anterioară dictaturilor	416
III.2.2. Administrația publică locală în epoca dictaturilor de dreapta (1938-1944).....	422
III.2.2.1. Administrația publică locală în perioada 1938-1940	422
III.2.2.2. Administrația publică locală în perioada 1940-1944	426
III.2.2.3. Evoluția contenciosului administrativ. Curțile administrative	427
III.2.2.4. Evoluția reglementării privind autonomia locală.....	429
III.2.2.5. Administrația publică a orașului Cluj în intervalul 1 septembrie 1940 - 9 martie 1945	431
III.2.2.6. Administrația publică a orașului Cluj în intervalul 9 martie 1945-1948.....	432
III.3. Funcționarea aparatului administrativ local în perioada 1944-1948	442
III.3.1. Consiliul Județean, Prefectura și Prefectul.....	442
III.3.1.1. Prefectura județului Cluj sub conducerea prefectului Teofil Vescan.....	442
III.3.1.2. Comisia Interimară a Județului Cluj.....	444
III.3.1.3. Implicarea Prefecturii în opera de epurare a funcționarilor publici în perioada octombrie-decembrie 1944.....	445
III.3.1.4. Prefectura Județului Cluj sub conducerea prefectului Vasile Pogăceanu	447
III.3.1.5. Consiliul Politic al Județului Cluj	448
III.3.1.6. Celula comunistă a Prefecturii Județului Cluj	456
III.3.1.7. O nouă Comisie Interimară județeană	457
III.3.1.8. Regulamentul și schema de organizare a serviciilor Prefecturii Județului Cluj	460
III.3.2. Consiliul comunal al Municipiului Cluj.....	466
III.3.2.1. Consiliul Municipal Provizoriu.....	467
III.3.2.2. Consiliul Politic Municipal Cluj	468
III.3.2.3. Comisia Interimară a Județului și Municipiului Cluj	470
III.3.2.4. Consiliul consultativ al primarului.....	472
III.3.2.5. Consiliul popular local	472
III.3.2.6. Evoluțiile ulterioare anului 1948: Sfatul popular al orașului Cluj/ Sfatul popular al orașului de subordonare republicană Cluj și Comitetul executiv	473
III.3.3. Primăria, Primarul și Ajutorul de primar.....	478
III.3.3.1. Activitatea Primăriei Municipiului Cluj în perioada 1945-1948	478
III.3.3.2. Regulamentele de organizarea și funcționarea serviciilor Municipiului Cluj (23 septembrie 1945-1 ianuarie 1948).....	483
III.3.3.3. Primarul, Ajutorul de primar, Secretarul general.....	484
III.3.3.4. Epurarea primăriilor din Județul Cluj și a Primăriei Municipiului Cluj.....	499
III.3.4. Funcționarii publici	503

III.3.4.1. Soarta funcționarilor publici români în perioada Dictatului de la Viena	503
III.3.4.2. Implicarea funcționarilor vechii administrații maghiare în ghețozarea evreilor.....	504
III.3.4.3. Funcționarii publici din Municipiul Cluj în perioada 12 octombrie 1944-8 martie 1945.....	505
III.3.4.4. Funcționarii publici din Municipiul Cluj în intervalul 9 martie 1945-1948.....	509
III.3.4.5. Remunerarea funcționarilor publici	522
III.3.4.6. Disciplina prin purificare a funcționarilor publici și ecourile în presa vremii	524
III.3.4.7. Evoluția statutului funcționarilor publici în perioada 1945-1950.....	530
Capitolul IV	539
Justiția clujeană în perioada 1945-1950	539
IV.1. Justiția orașului Cluj în perioada protectoratului sovietic (12 noiembrie 1944 – 8 martie 1945)	547
IV.2. Justiția clujeană în noul context al legislației purificatoare 1944-1950	550
IV.2.1. Perioada 23 august 1944 – 6 martie 1945	550
IV.2.2. Justiția clujeană în contextul epurării instituțiilor juridice din România (octombrie 1944-martie 1945)	557
IV.2.3. Perioada 6 martie 1945– 30 decembrie 1947	563
IV.2.3.1. Situația avocaților din Transilvania de Nord după revenirea administrației românești. Avocații din vechiul Barou maghiar în noua conjunctură istorică	568
IV.2.3.2. Baroul Avocaților din Cluj în contextul alegerilor din 19 noiembrie 1946 și urmările din anul 1947	573
IV.2.4. Perioada 1948-1950	578
IV.2.4.1. Legea Nr. 3 pentru desființarea Barourilor și înființarea Colegiilor de Avocați din România din 17 ianuarie 1948 și efectele ei asupra avocaților clujeni.....	580
IV.2.4.2. Implicarea Baroului în viața politică.....	595
IV.2.4.3. Birourile colective de asistență juridică din cadrul colegiilor de avocați	598
IV.2.4.4. Serviciul de îndrumare, petiționare și asistență judiciară.....	601
IV.2.4.5. Un nou Cod Penal	602
IV.2.4.6. Epurarea Curții Marțiale.....	609
IV.2.4.7. Impactul Constituției din 13 aprilie 1948 asupra Justiției.....	611
IV.2.5. Evoluțiile ulterioare anului 1950	612
IV.2.6. Sarcinile justiției populare. Rolul asesorilor populari.....	615
IV.2.7. Restricțiile dreptului de apărare al speculanților, sabotorilor, criminalilor de război și celor vinovați de dezastrul țării, în fața instanțelor de judecată	617
IV.2.8. Ministerului Public. Organizarea și funcționarea Parchetului.....	620
IV.2.8.1. Parchetul General al Curții de Apel Cluj. Parchetul Tribunalului Cluj	622
IV.2.9. Principiul inamovibilității în primul deceniu postbelic.....	626
IV.2.10. Limba oficială în fața instanțelor judecătorești	627
IV.2.11. Epurarea magistraților în virtutea limitei de vârstă.....	628
IV.2.12. Revizuirea elementelor muncitorești încadrate în justiție	629
IV.2.13. Colegiul de Avocați din Cluj. Evoluții ulterioare anului 1950.....	631
IV.2.14. Comisiile Interimare ale Baroului/Colegiului clujean în intervalul 1945-1950.....	632
IV.2.15. Învățământul juridic din orașul Cluj	637
IV.2.16. Personalități clujene epurate din domeniul juridic	641
Concluzii.....	649

ANEXE.....	670
Bibliografie	789

CUVINTE CHEIE: comunism, sovietizare, Transilvania de Nord, Cluj, administrație publică, justiție, epurare, purificare, fascism, hitlerism, șovinism, democratizare, Consiliul comunal al Municipiului Cluj, comisie interimară, Baroul de Avocați Cluj, Colegiul de Avocați, primărie, prefectură, ajutor de primar, magistrați, asesor popular, presă, învățământ, viață religioasă, recensământ, alegeri parlamentare, autonomie.

Introducere

ARGUMENT

Condițiile sociale, politice și economice actuale sunt de așa natură, că oamenii de pretutindeni doresc cu orice preț să se producă schimbări în situația lor. În timp ce unii caută să acționeze în sensul producerii unor asemenea schimbări prin intermediul guvernelor existente, alții produc proteste de masă împotriva deciziilor luate de aceste guverne. Aceștia din urmă sunt de părere că schimbarea legilor și înlocuirea conducătorilor sau chiar a guvernelor în întregime vor duce cu siguranță la îmbunătățirea condițiilor de viață. Dar ce ne învață istoria în acest sens? De pe poziția avantajoasă a prezentului, constatăm că, în ciuda încercărilor făcute pe parcursul a mii de ani, oamenii nu au reușit să aducă în existență nici măcar un singur guvern care să facă dreptate fără nicio părtinire, care să aducă o adevărată siguranță și fericire permanentă pentru toți supușii săi. De aici a rezultat o profundă nesiguranță care a caracterizat în special secolul al XX-lea.

Tragedia secolului al XX-lea este reprezentată preponderent de cel de-al doilea război mondial, care a determinat Europa Centrală și de Est să parcurgă un proces de transformări structurale. Comunizarea statelor din această zonă a debutat prin ocuparea teritoriilor lor de Armata Roșie sovietică, finalizându-se după acapararea conducerii țărilor respective. România, Ungaria, Cehoslovacia, Polonia, Bulgaria, Albania, Iugoslavia și o parte din Germania (viitoarea Republică Democrată Germană) au fost țările europene care au cunoscut transformări drastice ale sistemelor lor politico-sociale, în direcția imitării modelului sovietic. Instalarea regimurilor sovietice în aceste state s-a făcut progresiv. Deși se pare că nu a existat o strategie clară privind comunizarea Europei Centrale și de Sud-Est, liderii sovietici adaptându-și planurile pe parcurs - în funcție de evoluția războiului și a evenimentelor internaționale -, într-o primă fază, partidele comuniste s-au aliat cu partidele democratice ajungând astfel la guvernare și obținând posturi ministeriale-cheie. În faza următoare, beneficiind de sprijinul Uniunii Sovietice, au început opera masivă de curățire a aparatului de stat, a întregii societăți, de orice urmă de opoziție asupra regimului nou instaurat.

Luptând pentru Transilvania de Nord

Participarea României la război, de partea Germaniei și împotriva U.R.S.S., a fost, în opinia unora, un act de “legitimă apărare națională”, speranța recuceririi Transilvaniei de Nord – pierdută în 1940 în urma Dictatului de la Viena – fiind unul din motivele care au determinat intrarea țării noastre în cel de-al doilea război mondial alături de Axă și elementul determinant în continuarea războiului contra U.R.S.S. după ajungerea armatei române la Nistru. Situația se va complica și după ce România va întoarce armele împotriva regimului nazist, participând cu efective militare în coaliția antihitleristă, problema Transilvaniei de Nord luând acum o întorsătură neașteptată. Ardealul de Nord devine mijloc de șantaj folosit de Uniunea Sovietică pentru sovietizarea țării noastre, dorința de recuperare a teritoriului pierdut fiind unul dintre motivele pentru care comunismul a fost instaurat în România.

Motivația alegerii temei

Ne-am propus să studiem problema *Evoluției aparatului administrației publice și a justiției orașului Cluj (1944-1950)* din două rațiuni:

1. Importanța celor două segmente supuse de noi studiului, administrația și justiția, două dintre cele trei organe care presupun existența statului român: **Corpul legiuitor**, menit să fixeze cadrul în limitele căruia trebuie să se desfășoare activitatea indivizilor și a persoanelor juridice, **organul administrativ**, care se îngrijește de satisfacerea interesului general și **organul judecătoresc**, menit să soluționeze litigiile dintre indivizi și dintre aceștia și unitățile administrative dotate cu personalitate juridică.

2. Importanța Transilvaniei de Nord, care practic a marcat istoria României postbelice și implicit a orașului Cluj, inima Ardealului. Menținerea „pulsului” în limitele normale la Cluj a fost o problemă de prim rang nu doar pentru teritoriul Transilvaniei de Nord, ci pentru întreaga țară. Cele mai importante evenimente, parțial decisive pentru situația Transilvaniei de Nord eliberate, s-au desfășurat în capitala Transilvaniei. Din acest motiv, în studiul nostru ne-am concentrat atenția, în primul rând, asupra evenimentelor politice din Cluj, urmărind apoi impactul acestora asupra administrației publice și justiției. Un alt motiv îl constituie faptul că cercetările române și maghiare nu au clarificat încă în amănunte, la nivel local, ce s-a întâmplat în realitate la nivelul administrației și justiției clujene în perioada supusă de noi studiului, în unele cazuri problematica expusă fiind doar parțial sau deloc obiectul

reconstituirilor și analizelor istorice. Desigur, nu avem pretenția unei prezentări exhaustive, lucrarea fiind doar un punct de plecare în zugrăvirea unui tablou cât mai aproape de realitatea oglindită, un puzzle împrăștiat în mii de pagini de arhive, presă, discursuri, în care am încercat să asamblăm cât mai multe piese. Pentru aceasta, sursele uzitate sunt dintre cele mai diverse.

Sursele documentare utilizate

Manipularea evenimentelor istorice în interesul propagandei partidului comunist au semănat, de multe ori, confuzie în interpretarea evenimentelor, motiv pentru care documentele oficiale niciodată nu vor reuși să oglindească realitatea în totalitatea ei și, de aceea, cele scrise de puterea totalitară necesită o examinare hermeneutică specială. Cu alte cuvinte, după cum opina Zoltán Szász, niciun cuvânt scris în documentele oficiale (noi am adăuga și neoficiale) nu este de crezut necritic, practica minciunii prin mărturii mincinoase fiind transformată în “documente”, dar, în același timp, fiecare rând trebuie tratat cu seriozitate.¹ Mai mult, cu mici excepții, referirile românești și maghiare, atât cele din perioada supusă studiului, cât și cele contemporane, sunt tributare unor interese, mai mult sau mai puțin mărturisite, de natură etnică, politică sau religioasă, motiv pentru care am apelat la unele surse străine care ne pot îndrepta spre o judecată obiectivă. Am încercat să vedem ambele fețe ale monedei istoriei, nu doar să aruncăm cu pietre în ceea ce a înfăptuit comunismul în spațiul românesc, care, la fel ca oricare alt regim politic, a avut și sclipirile lui.

Având în vedere faptul că lucrarea tratează în special problema administrației și justiției clujene, sursele documentare utilizate sunt cele aflate în custodia Arhivelor Naționale Serviciul Județean Cluj, fondurile arhivistice: *Primăria Municipiului Cluj, Sfatul Popular al orașului Cluj, Inspectoratul General Administrativ Circ. III-a Cluj, Colegiul de Avocați Cluj, Parchetul General al Curții de Apel Cluj; Tribunalul Poporului, Comitetul Regional P.C.R. Cluj, Comitetul Regional P.M.R. Cluj, Inspectoratul de Poliție Cluj* ș.a.

Din răsfoirea dosarelor îngălbenite de vreme desprindem informații prețioase pentru deslușirea realității în care românii, în general, și clujenii, în mod particular, au fost nevoiți să-și ducă traiul în această perioadă scurtă, dar de o însemnătate deosebită. Baza lucrării este reprezentată, așadar, de izvoarele primare, documente inedite sau publicate.

¹ Zoltán Szász în „Cuvânt înainte” la volumul *Minorități etnoculturale. Mărturii documentare. Maghiarii din România (1956-1968)*, editori Andreea Andrescu, Lucian Nastasă, Andrea Varga, Centrul de Resurse pentru Diversitate Etnoculturală, Cluj, 2003, pp. 7-8.

Lucrarea este completată de analiza unor articole din presa vremii, atât a presei comuniste, cât și a celei de opoziție sau independente, precum și din cea contemporană, la care se adaugă sursele electronice și lucrările unor binecunoscuți istorici români și străini.

Metodologie

Pe parcursul cercetării s-au utilizat un ansamblu de metode (istorică, comparativă, statistică ș.a.). Încercarea de a aplica o metodologie care să se bazeze pe interdisciplinaritate – istorie politică (locală și regională), demografie, mass-media, istoria bisericii etc. – reprezintă cheia succesului demersului nostru, care cuprinde multiplele aspecte ale vieții orașului Cluj: administrație publică, justiție, armată, învățământ și cultură, viață politică, economică, dar și religioasă.

Am întreprins în acest sens un demers comparativ între:

- sursele editate, oficiale din perioada supusă studiului și până în prezent și cele neoficiale, unele inedite (arhivistice);
- sursele românești și cele maghiare, la care am adăugat diferite surse străine scrise în diferite limbi de circulație internațională (engleză, franceză, spaniolă);
- discursul elitelor comuniste, al liderilor politici din opoziție și efectele sale asupra maselor.

Dintre întrebările de cercetare care ne-au ghidat cercetarea, amintim câteva:

- Care a fost activitatea autorităților locale în perioadele istorice distincte: 12 octombrie - 12 noiembrie 1944; perioada protectoratului sovietic (12 noiembrie 1944 – 8 martie 1945); 9 martie 1945-13 aprilie 1948, precum și evoluțiile ulterioare anului 1948?

- Care a fost soarta funcționarilor maghiari din perioada regimului horthyst, precum și a funcționarilor români refugiați și întorși în țară cu dorința de a-și ocupa vechile posturi ocupate până în 1940, situație descoperită de noi în arhivele clujene, într-un dosar inedit, al fondului *Inspectoratul General Administrativ Circ. III-a Cluj*;

- Aspectele comune sau cele inedite din evoluția administrației publice a orașului Cluj pe toată perioada primei jumătăți a secolului al XX-lea;

- Completarea listei primarilor și ajutorilor de primari din perioada studiată, listă incompletă până în acest moment inclusiv pe site-ul oficial al Primăriei Municipiului Cluj,² precum și apartenența politică, originea etnică și socială a acestora.

- Care au fost criteriile de selecție pentru recrutarea, încadrarea, înaintarea sau demiterea din funcții a funcționarilor administrativi ai Primăriei Municipiului Cluj?

Referitor la Justiția clujeană, ne-am propus să identificăm următoarele aspecte:

- Evoluția organelor puterii judecătorești din Cluj înainte și după revenirea administrației românești în orașul Cluj, în raport cu cele din România și Uniunea Sovietică (Curtea de Apel, Tribunalul Cluj, Judecătoria urbană Cluj, Judecătoria rurală Cluj, Parchetul General de pe lângă Curtea de Apel Cluj, Parchetul Tribunalului Cluj, Penitenciarul de pe lângă Parchetul Tribunalului Cluj, precum și Tribunalul Poporului din Cluj). Componența etnică și politică a acestor instituții și particularitățile locale;

- Evoluția Baroului de Avocați din Cluj în perioada postbelică;

- Situația magistraților și avocaților refugiați și reîntorși înainte și după instalarea administrației române;

- Care a fost soarta avocaților din vechiul Barou maghiar din perioada regimului horthyst?

- Ce criterii de selecție pentru respingerea/acceptarea/promovarea în Baroul/Colegiul de Avocați au fost aplicate și de către cine?

- Care au fost pretextele invocate în scopul epurării oamenilor legii refractari noii orânduiri?

- Care a fost soarta avocaților respinși din Baroul/Colegiul clujean?

- În ce măsură putem discuta de implicarea politicului în actul de epurare a instituțiilor studiate?

Răspunsurile la toate aceste întrebări și la multe altele le-am expus pe larg în cuprinsul lucrării și le-am amintit telegrafic în cuprinsul concluziilor finale.

Obstacolele întâmpinate pe parcursul realizării tezei de doctorat

Dorința de a expune cât mai fidel esența faptelor și datelor prezentate, impulsionată și de informațiile pline de contradicții în unele cazuri (faptele descrise de actorii

² În lista primarilor clujeni pentru perioada 1944-1952 apar doar următorii: 1944 - dr. Ioan Demeter; 1944 - 1945 - Tudor Bugnariu; 1946 - 1952 - Gheorghe Chintezanu ("Galeria primarilor Clujeni din 1918 până azi", http://www.clujnet.com/romana/001_cluj_napoca/galerie_primari/primar_galerie_12a.html#sus, accesat la 18.11.2010).

evenimentelor fiind scrise după dioptrii politice, etnice sau confesionale diferite, unii istorici contemporani înaintând prin urmare teorii divergente), în scopul avansării punctului de vedere critic al autorului, a reclamat apelul la surse primare. Pe de altă parte, cantitatea imensă de informație aflată în posesia Arhivelor Naționale Serviciul Județean Cluj a necesitat cercetări laborioase de selecție a materialului arhivistic, cu atât mai mult cu cât în primii doi ani ai cercetării nu a fost posibilă utilizarea mijloacelor foto digitale în arhiva acestei instituții. Starea degradată a unor documente, precum și lipsa altora au îngreunat procesul de culegere a datelor și a constituit o limită a prezentului studiu.

Structura lucrării

Înainte de a începe analiza propriu-zisă a subiectului propus, este necesară o radiografie istorică a perioadei supusă studiului, deciziile de orice fel (politice, administrative, juridice sau de altă natură) trebuind să fie analizate în contextul vremurilor în care s-au luat. În acest sens, prima parte a lucrării, cuprinzând capitolele I și II, este una descriptivă, destinată contextului istoric, identificării datelor istorice relevante pentru subiectul propus spre cercetare. În **capitolul I** am trecut în revistă principalele evenimente din țară din perioada supusă de noi studiului, integrând România în contextul evenimentelor internaționale de la finalul celui de-al doilea război mondial. Ne referim la actul de la 23 August 1944, evenimentele din perioada de tranziție august 1944-6 martie 1945 și cele care au urmat instalării guvernului Petru Groza (perioada 6 martie 1945-13 Aprilie 1948): alegerile parlamentare din 19 noiembrie 1946; suprimarea totală a vieții constituționale din România prin eliminarea din viața politică a partidelor de opoziție (P.N.Ț. – Iuliu Maniu, P.N.L. - Constantin (Dinu) I. C. Brătianu și P.S.D.I - Constantin Titel Petrescu) și a Regelui Mihai; proclamarea Republicii Populare Române; alegerile parlamentare și Constituția din 1948.

O parte semnificativă a fiecărui capitol a fost rezervată procesului de instalare a autorităților comuniste la conducerea diferitelor instituții publice, prin politica de „epurare”, „purificare” sau „democratizare” a vechilor autorități refractare noului regim politic, sub pretextul eliminării din viața publică a „fasciștilor”, „hitleriștilor”, „șoviniștilor” și „antidemocraților”, fiind pervertită în acest fel opera de pedepsire a adevăraților fasciști și hitleriști care au activat în timpul celui de-al doilea război mondial.

Epurație sau democratizare?

Epurația comunistă din România primului deceniu postbelic a fost modalitatea prin care insignifiantul Partid Comunist din România a pus mâna pe putere, potolindu-și setea de răzbunare acumulată în perioada de ilegalitate. A fost un proces început imediat după 23 august 1944, pervertit de P.C. după instalarea guvernului Petru Groza și desfășurat, cu mici întreruperi, până la începutul anilor '50. În prima fază P.C. s-a folosit de pretextul eliminării elementelor „fasciste” și „naziste” din viața publică, înlăturând cetățenii potriviți noii orânduiri, fie că avuseseră funcții de conducere în vechiul regim, fie că nu dovedeau un deosebit atașament față de comunism. În faza următoare, între 1945-1948, epurația a continuat cu îndepărtarea elementelor „antidemocratice”, urmând ca la începutul anilor '50 să fie eliminate elementele “carieriste”, “oportuniste”, “exploatatoare și dușmănoase”, ca urmare a verificărilor din cadrul partidului unic.

Noul tip de totalitarism instaurat în România se prezenta drept opusul celui prăbușit în august 1944. Cu toate acestea însă, deja din septembrie 1944 comuniștii, folosind, așa cum am amintit, pretextul curățirii instituțiilor și administrației de așa-ziiși „fasciști”, „hitleriști”, „șoviniști” și „legionari”, au avut ca scop principal declanșarea formală a unei crize politice, care să ducă la îndeplinirea țelului lor final: *monopolul puterii politice, concomitent cu înlăturarea și anihilarea oricărei opoziții*. Mareșalul Ion Antonescu fusese deja arestat, unitățile militare române erau dezarmate de către sovietici și, potrivit articolului 16 din Convenția de Armistițiu, se stabilise cenzura sovietică. Astfel, beneficiind de sprijinul sovietic, comuniștii s-au putut infiltra în toate ramurile societății, urmărind în mod constant stoparea capacităților critice ale românilor, a abilităților de a gândi pentru ei înșiși, de a manifesta obiectivitate și rezistență la manipulare. Paralel s-a început campania inspirată de P.C.d.R. pentru cucerirea sub presiunea străzii a întregii puteri în stat, începându-se cu demiterea prefectilor. Momentul culminant al genezei epurației comuniste l-a constituit intervalul 6 martie 1945-1 martie 1946.

Protestele pentru instalarea cu forța a reprezentanților Frontului Național Democrat (F.N.D.) (creat la 12 octombrie 1944 și compus din Partidul Comunist din România, Partidul Social-Democrat, Sindicatele Unite, Frontul Plugarilor, Uniunea Patrioților, Uniunea Populară Maghiară, Partidul Național-Țărănesc - Anton Alexandrescu) la conducerea unor localități și județe a dus la demiterea primelor trei guverne (două conduse de gen. Constantin Sănătescu și unul de gen. Nicolae Rădescu), epurația fiind începută așadar înainte de a fi legiferată. După instalarea guvernului procomunist prezidat de dr. Petru Groza,

la 6 martie 1945, apare însă o nouă formă a epurății, pe baze “legale”, P.N.Ț. și P.N.L. nemaiaivând niciun angajament în actele de guvernământ. F.N.D. exercita acum puterea executivă și, în același timp, deținea cârma puterii legislative și judecătorești, în urma epurărilor de aici. De pe acest podium a putut duce la îndeplinire opera de „purificare”, de așa-numită „desfascizare” sau „democratizare” (devenită acum sinonimul termenului „epurare”) a tot ce reprezenta un potențial oponent, după cele mai exigente criterii. S-a urmărit sistematic eliminarea elementelor „criminale” din aparatul de stat, din cadrul instituțiilor publice, armatei, întregului organism politic din întreaga țară. Toate piedicile de pe acest drum trebuiau nimicite, oponenții fiind reprezentați de toate forțele reacționare din trecut, prezent și viitor. Există o mare discrepanță între scopul declarat de P.C. cu privire la epurație – pedepsirea adevăraților vinovați - și cel urmărit - lichidarea opoziției -, între definiția teoretică și punerea ei în practică.

Un rol important în epurare l-au avut toate formațiunile politice din cadrul F.N.D. – ului: Frontul Plugarilor, Partidul Comunist, Partidul Social Democrat, Sindicatele Unite, Adunarea Patriotică, Uniunea Patriotică, care în programul lor au avut un loc special dedicat epurății. Toate aceste instituții sau organisme politice și-au avut filiale și în Nordul Transilvaniei, care funcționau după aceleași directive primite de la centru. Pretutindeni epurația ar fi trebuit să lovească în rămășițele vechiului regim, dar peste tot ea a fost îndreptată doar asupra categoriilor de cetățeni refractari comunismului.

Instituțiile mandatate cu epurarea au fost numeroase și au primit denumiri diferite în funcție de instituțiile în cadrul cărora urmau să-și desfășoare activitatea: *Comisiile* sau *Comitetele de Purificare*, *Poliția* și *Siguranța*, împreună cu *gărzile cetățenești* și echipele sale de șoc, *Comitetele de Întreprinderi și Fabrici* – pentru ramura industrială - și *comitetele cetățenești* pentru sectorul economic, două *Comisii din cadrul U.S.A.S.Z.* – pentru cultură -, *Tribunalul Poporului*, *acuzatorii publici* ș.a.

În Transilvania de Nord, procesul de purificare a început într-o măsură mai timidă, dar cu multe promisiuni. În diferite sindicate muncitorești au fost eliminate unele elemente care în regimul horthyst au fost propagatorii și promotorii principiilor bazate pe ura de rasă, pe dezbinarea sau subjugarea claselor sociale producătoare. Procesul de epurare a fost început de autoritățile sovietice imediat după preluarea sub administrație a acestui teritoriu. Schimbările survenite la nivel local au constat în faptul că în toate domeniile vieții publice și la nivelul instituțiilor locale autoritățile sovietice au intervenit în întregul sistem de organizare al județului, pe care l-au restructurat pentru a servi intereselor proprii. Acest obiectiv a fost realizat cu ajutorul constituirii comisiilor de epurare, care aveau menirea de a-i exclude pe toți

cei suspecți de colaborare cu hitleriștii sau fasciștii regimului anterior. Fiecare a avut propria comisie de epurare: *Comisiunea mixtă F.N.D. de încadrare a funcționarilor publici din Municipiul Cluj*, *Comisia de purificare a corpului didactic secundar și primar din Cluj*, *Comisia de Purificare a Sindicatului Ziaristilor*, *Comisia de Purificare a Baroului Avocaților din Cluj*, *Comisia de Purificare a Uzinelor Electrice Cluj*, *Comisia de Purificare de la Universitate*, *Comisia de Epurație instituită de Marele Stat Major*, *Comisia de epurație a artiștilor* ș.a. Deasupra tuturor era *Comisia Superioară de Purificare*. Prin urmare, epurările din Cluj au fost făcute de către comisii înființate de organele administrative și de către cele întemeiate în cadrul sindicatelor, nu de către organele judiciare.

Opera de „purificare” inițiată de sovietici viza exclusiv componenta politică, fiind eliminate persoanele cărora le lipsea “trecutul democratic curat”, adică adeziunea la comunism. Autoritățile de ocupație au început să pretindă de la o serie de instituții publice tabele cu toți funcționarii și opțiunea politică a acestora. Au făcut presiuni pentru a li se pune la dispoziție întregul material informativ referitor la funcționarii din primărie, preturi, posturi de jandarmi, poliție, justiție și școli. În paralel, în perioada noiembrie 1944 – martie 1945, se intensifică acțiunea maghiarilor în județ, funcționarii români fiind înlocuiți cu cei maghiari, care, profitând de încetinirea procesului de revenire a refugiaților români în Ardealul de Nord și de aparatul purificator pus în funcțiune de sovietici, au preluat controlul asupra administrației, poliției, justiției, economiei și partidelor politice de stânga. Toată această situație a determinat instaurarea unei stări de instabilitate generală.

Comisiile de purificare trebuiau să exprime avizul a patru partide politice - P.N.Ț., P.N.L., P.S.D. și P.C.d.R. - asupra cazurilor judecate, însă au funcționat doar după directivele comuniste.

În funcție de unghiul din care este privită, de aspectele accentuate de către autorii care au studiat-o, de orientarea ideologică a acestora, epurația a primit o serie de definiții. Esența a ceea ce ar fi trebuit să însemne epurația este, probabil, cel mai bine surprinsă în definiția oferită de partidele „istorice” (P.N.Ț. și P.N.L.): *o soluție pentru înlăturarea din viața de stat a elementelor ce s-ar fi dovedit pătrunse de idei și sentimente dictatoriale, cu înclinații ideologice către național-socialism, fascism sau cu interese materiale strâns legate de cele ale Germaniei lui Hitler sau sateliților ei*. În realitate însă, sub pretextul democrației s-au făcut prin aceste epurări, adevărate acte de dictatură și teroare printre funcționarii conștienți, care au refuzat investitura comunistă. *Epurarea aparatului de stat a fost formula prin care P.C.d.R., devenit P.C.R., a eliminat pe toți oponenții, indiferent de afilierea lor politică*. Potrivit discursului comunist, menținerea în posturile de conducere ale

administrației, justiției, poliției sau producției a elementelor refractare “democrației” împiedicau realizarea “lumii noi”, de prosperitate și fericire generală a românilor și, considerând că sfera de aplicare a epurației era prea restrânsă, comuniștii au reușit extinderea ei și la profesiunile libere, la activitatea comercială și industrială. Această “lume nouă” trebuia să cuprindă întreaga țară, inclusiv Ardealul de Nord recent eliberat.

Activiștii P.C.d.R., autointitulându-se “reprezentanți ai voinței populare”, au început să înlocuiască prin forță administrația locală, sub pretextul „democratizării” și epurării sistemului administrativ de “fasciști” și „hitleriști”. F.N.D. a trecut la înlăturarea tuturor elementelor de conducere, fără a fi preocupat de găsirea unei culpe fasciste în sarcina celui epurat. Au fost calificate drept fasciste și reacționare și ca atare epurate, persoane nevinovate, acuzate după motive imaginare, deși P.C. pretindea că toate arestările au fost făcute cu atenție și cu grijă și numai pentru motive serioase și temeinice, fără nici un fel de brutalități, schingiuri și violențe.

Instrumentele legale pentru o epurație rapidă și eficace au fost reprezentate de numeroasele decrete – legi de epurare, care au cuprins toate domeniile: politic, administrativ, economic, social și cultural. Toate categoriile sociale au simțit din plin aplicarea epurației, începând cu foștii demnitari ai statului și sfârșind cu cele mai neînsemnate categorii sociale. La fel, epurarea a lovit în orice oponent, indiferent de naționalitate: români, maghiari, germani, evrei, dar, cel puțin în faza inițială, maghiarii s-au bucurat de o oarecare libertate datorită sprijinului acordat noului regim. Germanii în schimb, au avut cel mai mult de pățimit datorită naționalității lor, P.C. folosindu-i pe post de “țapi ispășitori”. Și, în fine, epurarea a lovit în orice individ refractar comunismului, indiferent de credința religioasă a acestuia: ortodox, catolic, iudaic, protestant, neoprotestant ș.a.m.d., în ultimele cazuri credința religioasă fiind pusă în dosarul acuzatului la rubrica „apartenență politică”.

Persoanele care se încadrau în legile de epurare erau trecute în “tabelul de epurație” și “decorate” cu “diplome de reacționar” fascist sau legionar. Aceste elemente îndepărtate au fost înlocuite cu persoane de cele mai multe ori total nepregătite, dar care profesau credința politică a F.N.D.-ului. Dintre cei înlăturați, mulți au fost repuși în funcții în urma înscrierii într-unul dintre partidele F.N.D.-iste, în scopul prealabil de a se sustrage urmării organelor polițienești. Protestând, presa țărănistă se declara nemulțumită că epurarea nu a lovit pe cei care fuseseră sprijinitori ai dictaturii: legionari, fasciști sau hitleriști, ci ea a lovit pe cei care nu au voit să se înscrie în F.N.D. Toți vinovații adevărați care s-au convertit la ideologia comunistă au scăpat de eliminare. Orientarea P.C. era ca toți senatorii și deputații

care s-au perindat între anii 1918 și 1944 la conducerea țării, dacă nu s-au înscris până la finele lui noiembrie 1945 în partid, să fie arestați.

Pentru a facilita aderările la P.C., dată fiind nevoia acută a comuniștilor de noi cadre, indiferent de calitatea acestora - cu toată pretinsa dorință de a feri cu toată vigilența Partidul de a nu se strecura în rândurile lui elemente legionare și alți agenți ai fascismului -, F.N.D. a imaginat o serie de “purgatorii”, cele mai însemnate fiind Apărarea Patriotică, Uniunea Patrioților sau Frontul Plugarilor. Însuși ministrul de Interne, Teohari Georgescu, recunoștea că apartenența unor persoane la mișcarea legionară în urmă cu ani de zile nu a constituit pentru Ministerul de Interne temeiul unor măsuri împotriva lor, dacă în ultimii ani și mai cu seamă după 23 august 1944, au dovedit prin faptele lor că nu mai au nimic comun cu această mișcare străină de interesele poporului nostru. Această atitudine a scandalizat partidele „istorice”, dar protestele acestora împotriva direcției în care era îndreptată epurația, lovind doar în persoanele refractare partidului comunist, nu în adevărații vinovați, au fost folosite de P.C. pentru a incrimina P.N.Ț., afișându-i pe țărăniști împotriva epurării, dorind astfel să denigreze imaginea întregii opoziții care s-ar fi opus pedepsirii criminalilor de război și a vinovaților de dezastrul țării. În realitate, pe toate căile partidele „istorice” au salutat cu bucurie acțiunile de purificare imediat după ce acestea au început, epurația reprezentând un punct principal în programul opoziției. Se opunea însă sistemului, a procedului după care se făcea epurația, folosită ca mijloc de presiune politică, ca pretext pentru a recruta partizani sau ca acte de răzbunare personală a unor membri ai comisiilor de epurație. P.N.Ț. cerea măsuri egale pentru toată lumea, severitate nu numai pentru dușmanii comuniștilor, ci și pentru cei care s-au pus sub ocrotirea F.N.D.-ului și care doreau să fugă de răspundere.

Pe lângă motivele interne care au determinat epurația, au fost și unele motive externe, reprezentate de presiunile Moscovei. A. I. Vâșinski, comandantul trupelor Armatei Roșii din România, a fost dispus să ofere comuniștilor tot sprijinul pentru eliminarea fasciștilor și progermanilor și în numeroase rânduri s-a declarat nemulțumit de modul lent în care se realiza, “datorită sabotajului unor funcționari influenți”, impulsionându-i pe comuniști la noi asalturi asupra societății. Datorită sprijinului sovietic pe plan politic, diplomatic, dar mai ales militar, comuniștii au reușit să provoace eșecul revenirii la democrație a României.

Capitolul II, Istoria orașului Cluj în perioada postbelică, continuă demersul început în primul capitol, integrând teritoriul Transilvaniei de Nord în contextul evenimentelor din Vechiul Regat și orașul Cluj în centrul evenimentelor din Transilvania de Nord. Pentru că studiul nostru urmărește *evoluția* aparatului administrației publice și justiției în primul deceniu postbelic, am început cercetarea cu perioada imediat următoare Marii Uniri

din 1918, pentru a oferi cititorului o imagine de ansamblu a vieții orașului Cluj în perioada interbelică, pentru a evidenția punctul de pornire și evoluția celor două segmente. Folosindu-ne de rezultatele obținute, în cuprinsul lucrării am putut compara cele două perioade, interbelică și postbelică, cu similaritățile și deosebirile intervenite, rezultatele fiind amintite în concluziile finale.

Am decis să poposim puțin și asupra învățământului, presei și vieții religioase din Clujul postbelic, datorită faptului că, începând din luna ianuarie 1945, printr-o ordonanță a Prefecturii s-a stabilit ca până la efectuarea alegerilor comunale legale să fie desemnați de organizațiile locale ale partidelor zis-democratice 56 de membri ai Consiliului municipal al Municipiului Cluj, dintre cetățenii orașului. Erau membri de drept ai Consiliului municipal, în numărul celor 56, rectorul Universității și șefii cultelor care aveau cel puțin 2000 de credincioși. Totodată, erau invitați să participe la ședințele mai importante ale Consiliului Politic al Municipiului Cluj, constituit în 1946, alături de personalitățile cele mai reprezentative din cuprinsul orașului, următorii: dr. Emil Petrovici (rectorul Universității “Regele Ferdinand I”), dr. Lajos Csögör (rectorul Universității “Bolyai”), Alois Boga (protopopul romano-catolic), Episcopul Nicolae Colan (episcop al Episcopiei Vadului, Feleacului și Clujului); Alexe Kiss (episcopul unitarian), Salamon Katz (prim-rabinul evreilor), Simion Weinstein (secretarul comunității evreiești), președintele cultului baptist și protopopul greco-catolic.

Se adaugă faptul că un număr important de cadre didactice, publiciști sau clerici, au jucat și un important rol politic în viața orașului, activitatea lor influențând deciziile autorităților în domeniul administrativ și judecătoresc. O parte dintre aceștia vor ocupa și funcții administrative de prim rang: viceprefectul dr. Lajos Csögör (membru al M.A.D.O.S.Z., asistent universitar la Universitatea „Ferenc József” și din 1945 rector al acesteia), primarul Tudor Bugnariu (ziarist, profesor universitar, membru al P.N.P.), ajutorul de primar dr. Ioan Demeter (membru al U.P.M., doctor în științe politico-economice, comunist, avocat, ziarist și profesor universitar la Universitatea “Bolyai”) ș.a. Îi amintim totodată, pe episcopul ortodox Nicolae Colan, pe Iuliu Hossu (episcopul Bisericii Române Unite din Cluj), episcopul Márton Áron (conducătorul spiritual al maghiarilor), Vásárhelyi János (episcopul reformat al Clujului), care au avut și ei un rol în derularea evenimentelor.

Partea a II-a a lucrării cuprinde capitolele III și IV. Studiul evoluției aparatului administrativ presupune precizarea prealabilă a unor noțiuni și concepte, pe care le-am amintit în prima parte a **capitolului al III-lea**, intitulat *Evoluția aparatului administrației publice a orașului Cluj în perioada 1944-1950*. După clarificarea conceptelor operaționale - realizând o

incursiune prin literatura de specialitate cu scopul inventarierii unor puncte de vedere consacrate, ale specialiștilor, concretizate prin definiții ale noțiunilor de administrație publică centrală și locală, funcție publică și funcționari publici -, ne-am concentrat atenția asupra studiului de caz, studiind problema evoluției administrației publice a orașului Cluj în primul deceniu postbelic, punând accent pe descrierea modului de funcționare a aparatului administrativ local în perioada octombrie 1944 – aprilie 1948. Tot acest demers l-am încadrat în spațiul transilvan în scopul identificării impactului pe care orașul Cluj l-a avut în acest mediu geografic.

Administrația publică și justiția orașului Cluj în intervalul 1944-1950

Din 1945 Clujul a fost sediul Comitetului Regional al P.C.R., a cărei autoritate se întindea asupra întregii Transilvanii, și structurilor subordonate lui: Consiliul Județean (Comisia Interimară Județeană) și Consiliul Municipal Cluj (Consiliul Municipal Provizoriu - 1944, Consiliul municipal al municipiului Cluj – 1945, Consiliul Politic Municipal Cluj - 1946, Comisia Interimară a Municipiului Cluj - 1947). Acesta avea rolul de a controla instituțiile și viața publică din oraș. Comitetul Județean al P.C.R. Cluj, în nevoia lui de cadre, și-a declarat ca principală sarcină primirea cât mai multor membri. La această chemare au răspuns în special maghiarii – de unde a rezultat dorința comuniștilor de a-i proteja de epurație – dar și evreii, românii rămânând încă într-un număr foarte redus. Din această cauză, problema specifică a comuniștilor din Cluj era cea *etnică*, preocupați fiind de neînțelegerile dintre români și maghiari, în special dintre studenții români și muncitorii maghiari și de condamnarea șoviniștilor și a fasciștilor ambelor etnii.

După modelul aplicat în restul țării, instituțiile amintite au luat măsuri pentru aducerea sub controlul comuniștilor a întregii administrații locale, Ardealul fiind recunoscut de comuniști ca „focar al reacțiunii”. În special județul Cluj a devenit, imediat după eliberare, scena unor puternice lupte politice, acestea dublând confruntările de natură etnică și problemele social-economice.

Deși în toamna anului 1944 în Cluj erau doar câțiva membri ai Partidului Comunist, majoritatea maghiari, numărul lor a crescut rapid, ajungându-se la 10 000 la începutul anului 1946. Numărul mic de la finalul anului 1944 nu i-a împiedicat însă, la umbra sovieticilor, să pună mâna pe conducerea județului și orașului Cluj, prin impunerea propriilor oameni la Prefectură și Primărie, iar din august 1945 la conducerea Tribunalului, Poliției și a altor instituții. Au fost înființate celule de partid (comuniste) în toate organele locale ale

puterii, iar cei care refuzau să adere au fost treptat îndepărtați. Rețeaua comunistă cuprindea celulele de partid din administrația publică, justiție, fabricile orașului, clinicile universitare, Poșta și C.F.R.

Procedura oficială de selecție a noilor funcționari din administrația publică nu doar că nu a fost bazată prioritar pe competențe, fiind dublată de mecanisme de examinare a conformismului ideologic și a loialității politice, ci a fost deseori înlocuită de aceasta. Așa a fost posibil ca în fruntea Primăriei clujene să ajungă în funcția de primar un tipograf, social-democratul Gheorghe Chiciudean, un ceferist, comunistul Vasile Deac sau fostul simpatizant al regelui Carol al II-lea, colonelul Victor Precup, la care s-au adăugat ajutorii de primar unul tâmplar, altul mecanic, Ștefan Dan (István Dán) și Paul Veress (Pál Veress).

Aceeași a fost procedura de selecție și în cazul celorlalți funcționari publici din administrația locală, *Comisiunea mixtă F.N.D. de încadrare a funcționarilor publici* având în vedere trei criterii: cetățenia, orientarea politică și abia apoi competența. Și dacă în cazul primarului s-a urmărit ca acesta să fie român, în cazul celorlalți funcționari nu s-a mai pus această condiție, ci din contră, au fost preferați funcționarii de etnie maghiară, chiar dacă au funcționat și în timpul regimului horthyst sau dacă nu aveau calificarea necesară, în special pentru faptul că maghiarii au fost la început, din diverse motive, principalii susținători ai regimului. Prin urmare, în condițiile în care prea puțini români erau „democrați” la acea oră, la conducerea municipiului au rămas în principal maghiarii.

Cu toate că la nivel teoretic se dorea reprimirea în funcții a funcționarilor refugiați, sunt numeroase documentele care atestă faptul că aceștia nu s-au bucurat de o situație prea bună după reîntoarcerea lor în Transilvania, găsindu-se chiar printre comuniști voci care să protesteze pentru faptul că în locul reprimirii acestora în funcțiile deținute înainte de Dictat, au fost preferați funcționarii maghiari din regimul horthyst. Românii reîntorși din refugiu, dacă doreau să aibă o șansă să ocupe un loc în administrație, trebuiau să se „democratizeze” ca să scape de epurare: “*Consiliul (Politic), în principiu, nu este în contra reîntoarcerii funcționarilor acasă, dar dacă nu se vor purta bine (moral și democratic) atunci urmează să fie epurați.*”³ În mai 1945 era deja stabilit principiul potrivit căruia fiecare funcționar reîntors care dorea să-și ocupe serviciul trebuia să aibă asupra sa dovada de purificare din partea F.N.D.-ului, în timp ce pentru funcționarii maghiari fugiți cu armatele germano-maghiare, care se reîntorceau din Ungaria, se dorea intervenția Partidului, urmărindu-se purificarea lor acolo, fiind exclusă astfel purificarea acestora de către comisiile românești.

³ A.N.S.J.C., Fond *Inspectoratul General Administrativ Circ. a III-a Cluj*, Dos. 6/1946, f. 87.

În urma intervențiilor, după o politică oscilantă, Ministerul de Interne a întrecut așteptările maghiarilor, care, pe lângă faptul că s-au putut întoarce în pace acasă, au avut și un regim preferențial, ministrul hotărând menținerea în funcțiile administrației prioritar a celor ce au ocupat funcțiile în perioada regimului horthyst, în detrimentul unor români refugiați sau deportați. Totuși, a fost și un număr de funcționari plecați cu armatele germană și maghiară licențiați din cadrul supranumerar, însă majoritatea erau oameni de serviciu.

Alte intervenții la Minister, cum este cazul celei venite din partea lui Ludovic Csörgör în mai 1945, vizau instalarea în funcțiile administrative a unor oameni „cinstiți” („democrați”), chiar dacă nu aveau calificarea necesară pentru aceste funcții. Bineînțeles că acești oameni „cinstiți” erau greu de găsit la acea dată printre români.

Atitudinea inconsecventă a autorităților în privința funcționarilor din vechiul regim (pornind de la demiterea acestora și până la menținerea lor în funcțiile avute în timpul regimului horthyst), a creat în Transilvania de Nord, în special în orașul Cluj, o situație excepțională, care a generat probleme majore administrațiilor locale din această parte a țării. În unele administrații funcționau funcționari de toate culorile: funcționari români, funcționari maghiari retrași odată cu armatele germano-maghiare, neprimiți în serviciu, dar și funcționari plecați cu armatele amintite, întorși și menținuți de comuniști în serviciu, *“făcând dovada că retragerea n-au făcut-o fiind animați de sentimente antidemocratice, ci forțați fiind de împrejurări”*, deși, potrivit cercetărilor întreprinse de prefectul județului Sălaj, dr. Virgil Câmpianu, ordinele de evacuare s-au dat numai acelor funcționari care s-au declarat ei singuri că doresc a se retrage, fără a li se impune retragerea. Cu toate acestea, au fost menținuți în funcții o serie de funcționari care vor fi găsiți vinovați de fascism, hitlerism sau șovinism abia după 1947 sau chiar după 1950.

Trecând peste conflictele etnice din cadrul administrației, funcționarii menținuți din vechea administrație maghiară nu cunoșteau limba română, legislația românească și normele după care trebuia condusă administrația locală în noul regim românesc, fiindu-le astfel imposibil să facă față solicitărilor postului, de unde a rezultat o stare de nemulțumire generală. Pentru reglementarea situației s-au organizat cursuri și conferințe săptămânale la care au fost aduși funcționari din județele care n-au fost sub ocupație maghiară, pentru a-i iniția pe colegii lor în metoda de lucru a legislației românești în vigoare. Cu tot efortul, rezultatele au întârziat.

Spre deosebire de perioada imediat următoare Marii Uniri, când funcționarii maghiari din primăria clujeană, în frunte cu primarul dr. Gustav Haller, au refuzat categoric să depună jurământ de fidelitate Regelui Ferdinand I și Consiliului Dirigent, preferând

demiterea, de data aceasta au fost, chiar dacă nu putem generaliza, mai cooperanți, și asta datorită faptului că în noile autorități, ghidate de sovietici, nu au mai văzut dușmanii absoluți din perioada anterioară, dar și pentru faptul că sperau ca această perioadă să se finalizeze prin revenirea Transilvaniei de Nord la Ungaria. Cât despre funcționarii maghiari ai Prefecturii Cluj din perioada interbelică, aceștia au refuzat să învețe limba română începând din februarie 1919, când limba a devenit oficială, părăsind serviciile. După 1945 însă, după ce au văzut că situația se agravează și Transilvania de Nord revine României, învățând din experiența anterioară, au fost mai resemnați în fața limbii române.

O altă măsură importantă a autorităților județene clujene s-a referit la numirea primarilor orașelor și satelor din județ, care trebuiau să fie numiți pe „criteriul popularității”. Doar cei „doriți de majoritatea populației” puteau ocupa aceste funcții. În realitate însă, criteriul principal de selecție era din nou cel politic, toate numirile trebuind să aibă acordul formațiunilor politice „democrate” locale, a noilor consilii politice comuniste. Unii primari și prefecți erau atât de „populari”, încât comunele au cerut în repetate rânduri înlocuirea. În toate cazurile însă, s-a ignorat persoana desemnată de obște dacă aceasta nu a beneficiat și de acordul Consiliului politic al F.N.D.-ului local. Primarii, ajutorii de primar, precum și funcționarii publici de orice rang erau înregistrați în registrele Consiliilor politice ale F.N.D. pe categorii: „buni”, „de schimbat”, „de verificat”. Luând exemplul județului Cluj, din cei 230 de primari, în luna august 1946 situația se prezenta astfel: 154 erau „buni”, 27 „de schimbat”, iar 49 urmau să treacă sub lupa comunistă. Și asta după ce în perioada anterioară, 15 iulie - septembrie 1946, în județul Cluj au fost schimbați 28 primari rurali și 17 ajutori de primari rurali. Chiar și la finalul anului 1946 domnea încă haosul în primăriile unor sate din județul Cluj, motiv pentru care la 24 septembrie 1946 prefectul Vasile Pogăceanu și subprefectul Petre Bianu, declarau că există informația conform căreia nu toți primarii numiți prin decizii erau instalați în funcție, în timp ce unii cetățeni exercitau funcția de primar fără calitate, nefiind numiți sau fiind revocați. Și situația era valabilă pentru toată țara, asemenea schimbări masive de primari și ajutori de primari având loc periodic la nivel național.

Revenind la Primăria Municipiului Cluj, aceasta a fost sistematic reînnoită. Niciun primar sau ajutor de primar n-a avut timp să prindă rădăcini:

- Tudor Bugnariu, membru al P.N.P., a fost primar aproximativ 9 luni (13 oct. 1944 – 7 iul. 1945);
- Gheorghe Chiciudean, membru al P.S.D., a fost primar 1 an și 3 luni (7 iul. 1945 - 3 oct. 1946);

- Constantin Lazăr, membru al P.S.D., a ocupat funcția de primar 1 an și 5 luni (3 oct. 1946 - 6 mar. 1948);
- Gen.-Col. Precup Victor, membru al P.C.R., a fost primar doar 4 luni (6 mar. 1948 – 2 iul. 1948), fiind urmat de Vasile Deac, care va deține funcția până la desființarea instituției.

Epurarea funcționarilor publici după 6 martie 1945

Începând cu legea pentru unificarea administrației din 1925 și apoi sub legiurile în materie care au urmat legii amintite, aparatul de Stat de toate gradele și categoriile, inclusiv aparatul administrativ, a fost mereu purificat sub diferite forme și pretexte, precum: încadrări, reîncadrări, economii bugetare, simplificări, cadre disponibile și auxiliare, simplificări birocratice etc. Aceste sisteme n-au urmărit în fond decât continua transformare a aparatului funcționăresc. Au intervenit legi speciale care au nesocotit, au anulat sau au redus vechimea funcționarilor, pentru a se putea numi și avansa apoi – cu călcarea celor mai elementare simțăminte de dreptate – protejării regimului, în majoritate elemente fără pregătire profesională. După venirea comuniștilor la putere situația a fost chiar mai gravă. Afilierea politică a funcționarilor, cu tot ce presupunea aceasta, n-a mai fost o opțiune, ci o obligație. Cei care refuzau să se încadreze în F.N.D. erau chemați la *Comisia de epurație* care le cerea dovada că nu au fost legionari, dovadă greu de obținut în multe cazuri. Pe de altă parte, Comisia de epurație avea libertatea de a se informa pe orice cale, neavând obligația de a arăta mijloacele prin care a ajuns la constatarea sa. Această prevedere lăsa liberă calea oricărui abuz sau acuzație fantezistă. Apărarea se putea face, teoretic, prin toate mijloacele de probă, personal, prin mandatar sau prin memoriu. Însă, datorită noilor principii diriguitoare, între care abolirea prezumției de nevinovăție, dreptul la apărare devenise o simplă formalitate, iar sentința se hotăra, de regulă, în timpul anchetei, înaintea procesului. Stabilirea sancțiunilor de către comisii ad-hoc a deschis calea arbitrariului împotriva unora dintre cei mai de seamă intelectuali sau oameni de rând.

În ciuda îngrădirilor de tot soiul, au fost funcționari care au persistat, rămânând pe “vechea pistă”, nesocotind amenințările difuzate pe toate căile. Amintim cazul funcționarilor clujeni de la C.F.R., unde până în ianuarie 1947 toți foștii membri de birou au fost trimiși în producție, locul acestora fiind ocupat de elemente noi, „necompromise”. Și totuși nu schimbarea în sine a funcționarilor a reprezentat ieșirea în decor a regimului, ci faptul că această schimbare s-a făcut exclusiv pe criteriile politico-ideologice și a fost aplicată întregii

societăți. Mai mult, regimul nu s-a mulțumit doar cu înlocuirea persoanelor fidele partidelor politice din opoziție cu noii „democrați”, ci i-a considerat pe toți cei neînregimentați politic drept oponenți. Și pentru a atinge punctul culminant, regimul nu s-a limitat la excluderea refractarilor, la înfrângerea opoziției, ci a trecut, în numeroase cazuri, la lichidarea fizică a acestora (cazul fostului primar clujean Sebastian Bornemisa ș.a.).

Calificarea profesională a funcționarilor din funcțiile de conducere

Spre deosebire de calificarea profesională a funcționarilor superiori din perioada interbelică, pregătirea primarilor și a ajutorilor de primar din perioada supusă studiului a lăsat, în majoritatea cazurilor, de dorit. Studiile primarilor n-au mai reprezentat un criteriu electiv, principalul criteriu fiind și de data aceasta, apartenența politică. Mai mult, studiile superioare au fost considerate de regulă un impediment, intelectualii fiind descalificați din start și clasați la categoria celor cu „origine nesănătoasă”, potențiali adversari. Prin urmare, au fost preferate categoriile sociale obediente.

Pregătirea noilor primari varia de la doctor în drept (dr. Ivan Sólymos, avocat, primarul orașului de reședință Zalău), doctor în medicină (dr. Iuliu Hodor, primarul Sighetului), licență în litere (Gheorghe Neamțu, profesor, primarul orașului Gherla, jud. Someș), la 4 clase primare (Carol Ványai, strungar, primarul municipiului Oradea). La fel studiile ajutorilor de primar: de la doctor în științe politico-economice (dr. Ioan Demeter, municipiul Cluj), agricultori cu 4 clase primare (Both Augustin, ajutor de primar în com. Dolheni, jud. Someș – decembrie 1945 ș.a.), la cizmari (Ioan Porumb, orașul nereședință Huedin, jud. Cluj), muncitori (tâmplarul Dan Ștefan, ajutor de primar al municipiului Cluj), mecanici (Paul Veress, ajutor de primar al municipiului Cluj), ceferiști (ceferistului Vasile Deac, ajutor de primar al municipiului Cluj). Toate aceste numiri s-au făcut sub presiunea Comitetelor județene ale F.N.D., iar din mai 1945 a Consiliilor Politice județene, care solicitau Ministerului de Interne dispense de studii, “activitatea politică remarcabilă” compensând lipsa pregătirii școlare sau experiența în domeniu.

Pe toată perioada supusă studiului s-au aprobat dispense de studii pentru primari cu 4 sau mai multe clase primare. În același timp, oameni de serviciu cu 5 clase primare, probabil mai puțin „democratizați”, măturau prin primării.

Măsurile autorităților locale clujene în intervalul 12 octombrie 1944-1948

În paralel cu măsurile luate de autoritățile locale pe plan politic, acestea au avut de rezolvat o serie de probleme administrative (satisfacerea condițiilor Armistițiului; aprovizionarea populației; repararea căilor de comunicații, a conductelor de apă și a rețelei electrice publice distruse de armatele germano-maghiare în retragere; protecția populației civile; introducerea gazului metan etc.), acestea având meritul de a fi rezolvat, chiar dacă doar parțial în multe cazuri, principalele probleme cu care s-au confruntat clujenii în această perioadă dificilă.

Capitolul IV, intitulat *Justiția clujeană în perioada 1945-1950*, vine să completeze tabloul Clujului postbelic, aflat inițial într-un haos legislativ care acompania haosul din administrația locală și din viața publică a orașului. Începând cu perioada așa-zisului „protectorat sovietic” (12 noiembrie 1944 – 8 martie 1945), continuând cu perioada tensionată 6 martie 1945 – 30 decembrie 1947 și finalizându-ne demersul în jurul anului 1950, am realizat, beneficiind de bogate surse inedite, un demers cu totul nou până în acest moment, evoluția justiției clujene postbelice, în special a corpului avocaților clujeni, a căror situație a fost una excepțională.

Justiția clujeană în perioada 1945-1950

După revenirea administrației românești, în intervalul 1945-1950 organele Justiției din Cluj au fost Curtea de Apel, Tribunalul Cluj, Judecătoria urbană Cluj, Judecătoria rurală Cluj, Parchetul General de pe lângă Curtea de Apel Cluj, Parchetul Tribunalului Cluj și Penitenciarul de pe lângă Parchetul Tribunalului Cluj. Situația era pestriță la nivelul acestor instituții, atât din punct de vedere etnic, cât și politic, justiția clujeană având actori din toate categoriile politice, sociale și etnice. Situația era similară în cazul Baroului clujean, devenit în 1948 Colegiul de Avocați, care avea în componența sa: avocați refugiați reîntorși, avocați maghiari din perioada Dictatului, avocați nou-înscriși și comunizați, precum și avocați din partidele de opoziție, așa-ziii „reacționari”. Dintre cei care au solicitat reînscrierea au fost și avocați deportați care, deși au avut de suferit în timpul regimului horthyst, nu au trecut de epurarea comunistă, în timp ce sunt cazuri de avocați din vechiul Barou maghiar, pe care îi găsim în Colegiu și după anul 1950.

În primul rând, ne-am referit la categoria cea mai dezavantajată, a celor care nu s-au putut încadra în „ritmul vremii”, fiind eliminați prin diferite metode. A doua categorie, a

celor care dețineau puterea, este reprezentată de epuratori, cei pregătiți să devină „oamenii noi”, desemnați pentru a duce la îndeplinire opera de curățire a justiției. În această categorie au intrat cei care s-au lăsat amăgiți de lumea utopică propovăduită de comuniști sau oportuniștii, profitorii noii orânduiri. A fost însă și o a treia categorie, a celor tolerați pentru un anumit interval de timp.

Procesul de supunere a justiției a început imediat după preluarea puterii politice de către comuniști, acesta fiind unul dintre obiectivele prioritare ale noului regim. Primele epurări din justiție au avut loc, așadar, după 23 august 1944, când magistraților considerați vinovați de "fascism", "hitlerism" și "șovinism" li s-a interzis să mai profeseze. Treptat, o dată cu ascensiunea comuniștilor, tot mai mulți oameni ai legii incomozi au fost înlocuiți cu "fidelii regimului".

Înlocuirea aparatului de stat existent cu unul nou s-a realizat prin modificările aduse legilor de organizare judecătorească și de organizare și funcționare a Parchetului. În acest sens, justiția primului deceniu postbelic, a noului regim instaurat în România după 6 martie 1945 și consolidat după transformarea țării în Republică Populară Română, a suferit modificări fundamentale. Prin multiple legi și regulamente s-a operat la schimbarea radicală a legilor de organizare a justiției. România a intrat astfel într-o etapă nouă a istoriei sale, când, treptat, în organizarea judecătorească s-a adoptat modelul sovietic. Sistemul judiciar român a înglobat succesiv toate practicile sovietice, deschizând astfel calea abuzurilor, ilegalităților și represiviunilor nejustificate. La nivel legislativ, această perioadă a coincis cu mutații semnificative la nivelul principiilor de drept și al rolului justiției în societate. Domnia legii a fost rapid înlocuită cu domnia abuzului, iar independența justiției cu supunerea sa față de forțele politice. Ministrul de Justiție, Lucrețiu Pătrășcanu, a luat o serie de măsuri pentru transformarea radicală a vechii legislații penale, politizând-o. Tot el a subordonat Justiția obiectivelor luptei de clasă. Au fost înființate „tribunale populare”, „acuzatori publici”, dar mai ales asesorii populari.

Instanțele de judecată au fost subordonate succesiv, prin legea din 31 martie 1945 privind judecarea criminalilor de război – care se stabilea că în compunerea unui complet de judecată vor intra 2 judecători profesioniști și 7 reprezentanți ai poporului – și prin legea de organizare a justiției din 24 noiembrie 1947, care extindea acest mod de formare a completului de judecată.

Opera de anulare a independenței instanțelor de judecată a fost completată prin epurarea corpului judecătorilor și prin desființarea principiului inamovibilității. Astfel cariera judecătorilor era acum în mâinile executivului. Această nouă formă de justiție l-a făcut pe

ministrul de Interne să afirme că „*sprrijinindu-se pe instituția asesorilor populari ce au la baza lor Constituția și legile ce decurg din ea (justiția, n. n.), lovește cu necruțare nu numai în oficinele de spionaj și în bandele de complotiști, dar și în acele elemente exploatoare care vor să împiedice construirea socialismului.*”⁴

Colegiile de avocați au avut și ele de suferit în noul context, “purificarea”, “democratizarea” sau “epurarea” acestui corp fiind o problemă constantă. Referindu-ne la orașul Cluj, epurarea comunistă venea să întregască cortegiul de ilegalități din perioada regimului horthyst. Dacă în timpul regimului horthyst magistrații, avocații și notarii români și evrei au fost eliminați pe motive etnice, acum epurarea s-a făcut pe alte considerente: legăturile, de multe ori imaginare, cu elementele "fasciste" în timpul războiului, „agitații și ultragiu contra autorităților democratice”, sursele de venit, altele decât cele din profesiunea de avocat, „averea moștenită”, proprietățile agricole sau imobiliare, activitățile comerciale sau industriale, „lipsa greutăților familiale”, „indisciplina”, „vârsta înaintată” etc. Cea mai masivă epurare a avocaților a fost pusă în practică în baza Legii Nr. 3/1948, când toți avocații au fost excluși din barouri, fiind ulterior reprimiți doar cei care au primit aprobare din partea unor comisii dominate de comuniști, fapt care a condus la reducerea numărului acestora la sub 20 de procente din numărul anterior epurării.

După respingeri consecutive sub diferite motive, o parte dintre avocații indezirabili au fost respinși apoi pe motiv că „au întrerupt legătura cu viața profesională”.⁵

În această categorie a refractarilor, alături de avocați îi putem încadra și pe ceilalți oameni ai legii, fie ei judecători, procurori, notari sau simpli studenți la Drept. Pentru a ușura sarcina justiției de asemenea elemente greu de înlânzit, Partidul Comunist a făcut apel la alte pături sociale, mult mai maleabile (asesorii populari), dispuși fiind să introducă în justiție pe oricine, cu sau fără pregătire, dornici sau nu de instruire în domeniu (pentru doritori fiind înființate Școli Juridice cu perioada de școlarizare de 1 an, o asemenea școală funcționând la Cluj), cu o singură condiție: obediență totală. Cât despre ceilalți, de la cei mai mari (inclusiv foști miniștri de Justiție), până la cei mai mici (funcționari administrativi ai instituțiilor juridice), aveau să fie pedepsiți “exemplar”: de la pedepse disciplinare de câteva luni, la detenție pe viață.

Partidul Comunist a consumat multă energie în procesul democratizării Justiției. Intelectualitatea românească, reprezentată și de corpul judecătoresc, considerată drept pătură privilegiată a vechiului regim, era privită adesea cu suspiciune și ură. Exista o teamă față de

⁴ Comisia prezidențială pentru analiza dictaturii comuniste din România, *Raport final*, București, 2006, p. 396.

⁵ A.N.S.J.C., *Fond Colegiul de Avocați Cluj*, Dos. 50/1952-1948, f. 14.

intelectuali, care i-ar fi putut demasca. Cu atât mai mult față de acei intelectuali care aveau legea în mână.

Eliminarea elitei era un proces cu dublu impact:

- 1) decapitarea națiunii române, astfel încât prin dezorientare „turma” rămasă fără păstor să devină mai vulnerabilă;
- 2) terorizarea maselor populare, lichidarea elitei demonstrând implicit îngroparea vechii orânduiri și intrarea într-un proces ireversibil, astfel că populația devenea mai ușor de manevrat, rezistența atenuându-se sau fiind rezultatul inerției.⁶

Unii avocați, contemporani acestor epurări, sunt de părere că în martie 1948 erau deja epurate Barourile. Fostul deținut politic, avocat Remus Cucuș, definea formarea noului barou: *“niciun avocat bun n-a intrat în noul barou, niciun avocat prost n-a rămas pe dinafară”*.⁷ Din punctul nostru de vedere suntem de acord parțial cu această opinie. Lăsând la o parte ispita de a-i cataloga pe toți cei admiși pentru reînscrisiere drept oportuniști, cameleonici (gândindu-ne în special la cei care au rezistat în funcții de-a lungul a patru regimuri politice – carlist, antonescian, horthyst și comunist), profesioniști veritabili sau comuniști convinși, ne punem întrebarea: de ce epurările în rândul avocaților au continuat inclusiv în anul 1950? Dacă toți cei primiți în 1948-1949 s-au lăsat fictiv sau nu vrăjiți de comunism, la cine s-a referit ministrul Justiției, Avram Bunaciu, în decembrie 1948, când și-a exprimat nemulțumirea față de corpul avocaților, care a fost *„cel mai din urmă care a înțeles să se încadreze în ritmul vremii”*. Referindu-se la Colegiul clujean domnia sa a constatat că *„s-au mai strecurat unele elemente cari nici până azi nu înțeleg mersul vremii, nu înțeleg să-și câștige o atitudine și conduită democratică”*, ceea ce l-a determinat pe președintele Colegiului clujean să facă apel la cei care încă nu s-au încadrat în regimul democratic *„să-și revizuiască conștiința”* și să se încadreze în ritmul vremii. Același apel, de înțelegere a *„spiritului vremii și de încadrare în noua ordine socială”*, era reînnoit în martie 1950, de către noul președinte al Colegiului, Liviu Vuia. Cu toate acestea, consultând listele avocaților clujeni din anii 1945-1958, ne surprinde rapiditatea cu care au dispărut, apărut sau reapărut un mare număr de avocați, ceea ce ne determină să afirmăm că, într-adevăr, acest corp al oamenilor legii, a avut mari probleme în încadrarea în tiparul omului nou comunist.

⁶ Valer Simion Cosma, *„De la purificarea societății la «omul nou» în comunismul românesc. Reflecții pe marginea «memorialului durerii» și «DECREȚEII»*, <http://citordeproza.wordpress.com/2010/03/08/de-la-purificarea-societatii-la-„omul-nou”-in-comunismul-romanesc-reflectii-pe-marginea-„memorialului-durerii”-si-„decreteii”/>, accesat la 08.08.2010.

⁷“Avocat pledant, fost deținut politic Remus Cucuș”, www.memoria.ro/index.php?location=view_article&id=1314#, accesat la 15.01.2010.

În perioada următoare și categoria celor tolerați de regim va fi eliminată. Partidul va deveni în anii comunismului substantiv comun, „sinonim atât cu ideea de justiție cât și cu cea de dreptate”, ori un avocat cu coloană vertebrală nu putea accepta asta. Cu toate acestea, ca și în orice domeniu, acest Corp nu va fi lipsit de oameni de valoare.

Conform articolului 65 al Constituției Republicii Populare Române adoptată în 1952, rolul Justiției era acela “de a apăra regimul de democrație populară și cuceririle oamenilor muncii, de a asigura respectarea legalității populare, a proprietății publice și a drepturilor cetățenilor”. Judecătorii erau asistați de “asesori populari” numiți de partid. Curtea, reprezentată de judecători și asesori, avea puterea de a interveni în toate procesele și de a prezenta probe, precum și de a desemna avocații apărării, al căror rol se limita în mare parte la formularea de scuze pentru pretensele delikte ale acuzatului. Cabinetele particulare de avocați erau interzise. Acest nou sistem al Justiției, a cărui principală caracteristică era subordonarea față de partid și de stat, a reprezentat cadrul legal pentru acțiunile Securității, Miliției și trupelor de securitate.

Criteriile de selecție au fost cât se poate de subiective. Mulți avocați au fost înscriși în Colegiu la scurt timp după obținerea unei diplome de licență, în timp ce doctori în drept, cu vechime de zeci de ani în domeniu, au fost respinși. Au fost menținuți în funcție, în special în primii ani, avocați care în timpul regimului horthyst au avut atitudine „antidemocratică”, unii fiind membri ai partidelor fasciste, în timp ce au fost avocați refugiați sau deportați, rămași în orașul Cluj în ciuda ororilor regimului horthyst, pentru a-și apăra poporul, unii dintre aceștia (Simion Nemeș, Eugen Dunca) protestând inclusiv în fața primului-ministru al Ungariei, dar care au fost excluși din Colegiu cu prima ocazie, pentru singura vină că, la fel cum au respins regimul lui Horthy, l-au respins și pe cel comunist.

În această perioadă istorică, politizarea și încercarea de îndoctrinare a corpului avocaților devine vizibilă. „Stagiile” de instrucție includeau în mod obligatoriu lecții de marxism-leninism, iar „valorile societății socialiste, multilateral dezvoltate” au fost în mod impus însușite și de către corpul avocaților. Toate acestea însă nu au lipsit acest corp de propriile și autenticele sale elite. Școala juridică românească – chiar reorganizată după canoanele comuniste – a continuat să furnizeze străluciți absolvenți, unii dintre aceștia abordând avocatura în numele unei oneste credințe în valorile autentice. Nu poate fi omis nici faptul că tot în această perioadă „de istorie schilodită”, începând cu anii '60 ai secolului trecut,

își refac apariția avocații intelectuali, cei care aveau puterea și talentul de a da prestigiu corpului profesional de care aparțineau.⁸

În timpul regimului comunist au fost introduse noi principii diriguitoare, între care abolirea prezumției de nevinovăție: de vreme ce erai arestat, erai vinovat. Dreptul la apărare devenise o simplă formalitate, iar sentința se hotăra, de regulă, în timpul anchetei, înaintea procesului. Astfel, toate principiile de bază ale Justiției românești, care răspundeau standardelor europene ale vremii, erau răsturnate. Mai mult, s-a folosit o paletă largă de pretexte pentru epurarea celor care au refuzat încadrarea în P.C., chiar dacă nu li se putea reproșa corectitudinea, profesionalismul sau moralitatea: randament scăzut, origine nesănătoasă, trecut politic pătat, alte surse de venit, neglijență în serviciu, indisciplină, vechimea prea mare în muncă. Vechimea, vârsta sau experiența în profesie au fost subordonate unei funcții obținute printr-un sistem de selecție și numire eronat. Eliberarea masivă și ilegală a magistraților și avocaților, fără declararea oficială a motivelor, a prejudiciat imaginea justiției pe toată perioada guvernării comuniste.

Opoziția s-a opus măsurilor luate de comuniști, protestând pentru menținerea inamovibilității magistraturii și împotriva monopolului impus de comuniști în cadrul Comisiei de apărare.⁹ P.N.L. și P.N.Ț. au realizat faptul că dacă puterea judecătorească va fi în totalitate în mâinile P.C.R., lupta pentru ei era pierdută. A fost, însă, o bătălie pierdută din start, datorită raportului de forțe inegal, comuniștii beneficiind de intervenția factorului politic, diplomatic și militar sovietic.

Rezistența anticomunistă s-a concretizat în: memorii întocmite de P.N.Ț. și P.N.L. către reprezentanții Marii Britanii și a Statelor Unite ale Americii în Comisia Aliată de Control, în care expunea situația reală din țară, cerând ajutorul acestor țări pentru răsturnarea regimului, memorii care au avut rezultate neînsemnate, Uniunea Sovietică cenzurând până și mesajele acestor reprezentanți către conducerea statelor lor; greva regală; manifestațiile opoziției politice, acestea fiind însă întotdeauna împrăștiate de comuniști sau de către adepții acestora; colportaj – răspândirea de zvonuri împotriva guvernului; propagandă antiguvernamentală, presa opoziției având ca obiectiv defăimarea actelor guvernului Groza sau mișcări de rezistență, cea mai importantă fiind Mișcarea Națională de Rezistență. Toate acestea au fost eliminate rând pe rând cu ajutorul masiv al sovieticilor.

⁸ Lazăr Gruneanțu, *Istoria Baroului Timiș*, Timișoara, Ed. Mirton, 2009.

⁹“Eporația la Ministerul Justiției”, în *Dreptatea*, Organ al Partidului Național Țărănesc, Anul XXI, Nr. 13, 19 februarie 1946, p. 1.

Pentru avocații care au apărat pe criminalii de război judecați de Tribunalul Poporului din București, “Scânteia” a cerut ca ei să fie asimilați criminalilor. Avocații care au pledat în procesul organizației “T”, formată din tineri țărâniști și liberali, au fost amenințați cu epurarea de către însuși ministrul justiției într-un discurs public. Dacă ne referim la avocații clujeni înlăturați, avem o listă generoasă, care îi cuprinde pe avocații membri ai partidelor istorice, precum țărâniștii: Aurel Socol, Simion Nemeș, Mircea Pălăgieșu, Gheorghe Jeleriu, Ionel Pop, aflându-se toți pe lista persoanelor reacționare.

Puține dintre personalitățile juridice anterioare loviturii de stat din 30 decembrie 1947 și, bineînțeles, nu dintre cele mai marcante, s-au aliniat unei doctrine oficiale care nu admitea controversa. Majoritatea juriștilor au îndurat pentru delictul de opinie, de neconceput într-un stat constituțional, mulți murind în închisorile comuniste, un mic număr supraviețuindu-le. Un astfel de regim nu-și putea asigura „larga” adeziune populară decât printr-o strategie juridică și ideologică de natură a legitima sistemul respectiv și a reprima orice tendință contestatară. A fost regimul care a strigat cel mai mult, cu ipocrizie, „Pace!”, a depus eforturi susținute ca să întrețină peste hotar imaginea unei libertăți absolute, dar care a promovat la scară națională răzvrătirea, dezbinarea, cruzimea, jaful și crima. Și totuși, până la un punct acțiunile Partidului Comunist s-au încadrat în “limitele normale” cu care societatea românească era familiarizată din timpul regimurilor precedente. Așa cum nota Vlad Georgescu, fiecare nou regim s-a impus printr-o lovitură de palat: în anul 1938 Carol, în 1940 Antonescu, în 1944 regele Mihai, în 1947 Partidul Comunist. Fiecare nou regim și-a justificat venirea prin imperfecțiunile României vechi și a promis să le corijeze, dar în loc de a o face, fiecare din aceste regimuri succesive, a introdus instituții tot mai autoritare până ce, cu ultimul venit, autoritarismul a atins pragul totalitarismului. Așadar, niciunul dintre relele pe care comunismul a pretins că le-a remediat n-a fost mai rău decât comunismul însuși.

Nu putem omite însă faptul că regimul comunist a adus și inovații cu efecte pozitive pentru societatea românească. Amintim, printre altele: introducerea votului universal, scăderea vârstei alegătorului și a celui ales, încadrarea femeilor în magistratură, introducerea în statutul funcționarilor publici a unor noi drepturi, preluarea ideii blocurilor muncitorești din U.R.S.S., tratarea cu prioritate a alfabetizării copiilor și adulților, încurajarea activităților culturale și sportive etc. La fel de adevărat este și faptul că în rândurile comuniștilor au intrat și oameni de o valoare incontestabilă, din toate domeniile, pentru care coexistența cu regimul a însemnat un sacrificiu, în scopul asigurării unui trai decent, neavând însă nimic în comun cu ideologia comunistă. Din funcțiile ocupate, mulți dintre aceștia s-au străduit să-i scoată din focul epurator pe cât mai mulți dintre cei care n-au acceptat compromisul. Tabloul acestei

perioade istorice, oricât am dori, nu-l putem picta în două culori, zonele de gri fiind foarte extinse.

Urmărind „calea de mijloc”, cercetarea noastră se dorește a fi o modestă contribuție la istoriografia problematicii expuse, noutatea fiind reprezentată de subiectul propus spre cercetare, sursele inedite și modul de abordare a temei, este o lecție a istoriei actuală pentru fiecare generație.

Lucrarea se încheie cu concluziile finale ale cercetării, unde am ținut să amintim, selectiv, rezultatele obținute în activitatea de cercetare, analiza și interpretarea lor.

Anexele și bibliografia amplă au un rol important în înțelegerea și aprofundarea problematicii abordate.

Bibliografie selectivă

Fonduri arhivistice

Arhivele Naționale Serviciul Județean Cluj (A.N.S.J.C.):

1. Fond *Colegiul de Avocați al Regiunii Cluj*
2. Fond *Comitetul Regional P.C.R. Cluj*
3. Fond *Comitetul Județean P.C.R. Cluj*
4. Fond *Comitetul Regional P.M.R. Cluj*
5. Fond *Comitetul Județean P.M.R. Cluj*
6. Fond *Curtea de Apel Cluj*
7. Fond *Inspectoratul General Administrativ Circ. III-a Cluj, Inv. 32*
8. Fond *Inspectoratul de Poliție Cluj*
9. Fond *Parchetul General al Curții de Apel Sibiu-Cluj*
10. Fond *Parchetul General al Curții de Apel Cluj*
11. Fond *Primăria Municipiului Cluj*
12. Fond *Serviciul Secret de Informații Cluj-Turda. Biroul de Cenzură*
13. Fond *Sfatul Popular al orașului Cluj*
14. Fond *Sfatul Popular al orașului de subordonare republicană Cluj. Comitetul executiv*
15. Fond *Tribunalul Poporului*

Periodice

1. *Adevărul Ardealului*, Organul Comitetului Regional pentru Nordul Ardealului al P.C.d.R.
Anul I (1945), Anul II (1946);
2. *Adevărul*, Anul 62 (1948);
3. *Ardealul Administrativ*, Organul Asociației funcționarilor administrativi din Ardeal, Banat, Crișana și Maramureș, Anul II (1938);
4. *Ardealul Nou*, Ziar democratic, Director Zeno Vancea, Anul I (1946), Anul II (1947);
5. *Bucureștiul Cultural*, Anul VI (2010), Nr. 93
6. *Contemporanul*, Săptămânal politic, social și cultural, Anul XXI (1946);
7. *Cotidianul*, Anul 2006;
8. *Curierul românesc*, Revista românilor de pretutindeni, Anul XV (2004);
9. *Dreptatea*, Organ al Partidului Național Țărănesc, (seria a II-a), Anul XXI (1946);
10. *Gazeta Poporului*, Organ național-democrat, Anul I (1944);
11. *Justiția Nouă*, Organ al Societății de Științe Juridice „Justiția Nouă”, Anul VI, 1950;
12. *Lupta Ardealului*, Organ pentru Ardeal al Partidului Muncitoresc Român, Anul IV (1948);
13. *Lumea*, Anul 2001
14. *Patria*, Organul P.N.Ț., regiunea Cluj, Anul XX (1938), Anul XXVII (1946);
15. *Plugarii*, Gazeta Frontului Plugarilor din România, regiunea Cluj, Anul I (1944), Anul II (1945);
16. *Revista 22*, Revista Grupului pentru Dialog Social, Anul XV (2007) ;
17. *România liberă*, Anul II (1944), Anul 2004;
18. *Scânteia*, Organ al Comitetului Central al P.C.R./ Organul Central al Partidului Muncitoresc Român, Seria III, Anul I (1944), Anul II (1945), Anul XVI (1946), Anul XVII (1947), Anul XVIII (1948), Anul XIX (1950);
19. *Scânteia Ardealului*, Organul Comitetului Regional pentru Nordul Ardealului al P.C.d.R., Anul I (1945);
20. *Tribuna Ardealului*, Organ de afirmare al românilor din Ungaria, Anul V (1944), Anul VI (1945);
21. *Tribuna nouă*, Anul I (1945);
22. *Unirea*, Săptămânal democratic evreiesc de luptă și cultură, Anul I (1945-1946);

23. *Unirea*, Foaie bisericească politică (gazeta Mitropoliei Române Unite), Blaj, Anul XLIII (1933);
24. *Viață Nouă*, Anul 1945
25. *Világosság* (Lumina), Ziarul muncitorilor maghiari din Transilvania, Anul I (1944), Anul III (1946)

Bibliografie (selectivă)

1. Alexandru, Ioan. *Administrația publică. Teorii, realități, perspective*, Lumina Lex, 1999.
2. Anania, Valeriu. *Memorii*, Ed. Polirom, Iași, 2008.
3. Andreescu, Andreea; Nastasă, Lucian; Varga, Andrea (eds.), *Minorități etnoculturale. Mărturii documentare. Maghiarii din România (1945-1955)*, Centrul de Resurse pentru Diversitate Etnoculturală, Cluj, 2002.
4. Andreescu, Andreea; Nastasă, Lucian; Varga, Andrea (eds.), *Minorități etnoculturale. Mărturii documentare. Evreii din România (1945-1965)*, Centrul de Resurse pentru Diversitate Etnoculturală, Cluj, 2003.
5. Baci, Nicolae. *Agonia României, 1944-1948. Dosarele secrete acuză*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1990.
6. Barabás, E. *A magyar iskolaiügy helyzete Romániában 1918–1940 (Situația învățământului maghiar din România)*, în „Kisebbségi Körlevél”, 1943.
7. Bărbulescu, Mihai; Deletant, Dennis; Hitchins, Keith; Papacostea, Șerban; Teodor, Pompiliu. *Istoria României*, Ediție revăzută și adăugită, Ed. Corint, București, 2007.
8. Bitoleanu, Ioan; Atanasiu, Carmen. *Istoria administrației*, Ed. Europolis, Constanța, 2005.
9. Bodeanu, Denisa, Florentina. *Neoprotestanții din Transilvania în timpul regimului comunist. Studiu de caz: bapțiștii din județul Cluj – Mărturii și documente*, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2007.
10. Boldur-Lățescu, Gheorghe. *Genocidul comunist în România*, Vol. 1, Ed. Albatros, București, 1992.

11. Brudașcu, Dan (coord.). *80 de ani de la instaurarea administrației românești la Cluj-Napoca, Vol. II*, Cluj-Napoca, 1999.
12. Burleigh, Michael. *Sacred Causes: The Clash of Religion and Politics, from the Great War to the War on Terror*, Harper Collins, 2007.
13. Carmilly-Weinberger, Moshe. *Istoria evreilor din Transilvania*, Ed. Enciclopedică, București, 1994.
14. Ciachir, Nicolae. *Marile puteri și România 1856 – 1947*, Editura Albatros, București, 1996.
15. Constantiniu, Florin. *O istorie sinceră a poporului român*, Ed. Univers Enciclopedic, București, 1999.
16. Costi, George. *Contribuțiuni la reforma administrației publice*, Monitorul Oficial și Imprimăria Centrală, București, 1946.
17. Cziprián-Kovács, Loránd; Székely, Usolt. *Istoria administrației regionale și locale în România*, Note de curs, Sfântu Gheorghe/Covasna, 2002.
18. Deletant, Dennis. *România sub regimul comunist*, Fundația Academia Civică, București, 1997.
19. Dissescu, C., G. *Cursul de drept public român*, Stabilimentul grafic I.V. Socecu, București, 1891.
20. Du Nay, Alain. *Români și maghiari în vârtejul istoriei*, Editura Matthias Corvinus, Buffalo – Toronto, 2001.
21. Fătu, Mihai; Mușă, Mircea (coord.). *Teroarea horthysto-fascistă în nord-vestul României (septembrie 1940 - octombrie 1944)*, Ed. Politică, București, 1985.
22. Faur, Antonio. *Documente. Măsurile legislative și economico-administrative de aplicare a Convenției de armistițiu (septembrie 1944-mai 1945)*, Fundația Culturală “Cele Trei Crișuri”, Oradea, 1995.
23. Gabor, Adrian. *Biserica Ortodoxă Română și regimul comunist (1945-1964). O imagine a relațiilor Stat-Biserică*, București, 2006-2007.
24. Georgescu, Vlad. *Istoria Românilor*, ediția a III-a, Ed. Humanitas, București, 1952.
25. Gheorghiu-Dej, Gheorghe. *Articole și cuvântări*, ediția a IV-a, E.S.P.L.P., 1955.
26. Gheorghiu-Dej, Gheorghe. *O politică românească de realizări democratice*, Editura P.C.R., București, 1946.
27. Ghibu, Onisifor. *Chemare la judecata istoriei*, Vol. I, Ed. Albatros, București, 1992.
28. Giurescu, Dinu C. *Guvernarea Nicolae Rădescu*, Ed. ALL, București, 1996.

29. Guțan, Manuel. *Istoria administrației publice românești*, Editura Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, 2003.
30. Gyémánt, Ladislau. *Evreii din Transilvania*, Institutul Cultural Român, Cluj-Napoca, 2004.
31. Hitchins, Keith. *România 1866 – 1947*, Editura Humanitas, București, 1994.
32. Iorgovan, Antonie. *Drept administrativ. Tratat elementar*, Ed. Hercules, București, 1993.
33. Jinga, Victor. *Problemele fundamentale ale Transilvaniei*, Vol. II, Astra, Brașov, 1945.
34. Jurcă, Nicolae. *Istoria social-democrației din România*, Ed. Științifică, București, 1994.
35. Lăcustă, Ioan. *1948-1952. Republica Populară și România*, Curtea Veche Publishing, București, 2005.
36. Lehrer, Milton G. *Ardealul pământ românesc. Problema Ardealului văzută de un american*, Editura Vatra Românească, Cluj-Napoca, 1991.
37. Longin, Lucia, Hossu. *Memorialul durerii*, Ed. Humanitas, București, 2007.
38. Malița, Liviu (ed.). *Cenzura în teatru. Documente. 1948-1989*, Ed. EFES, Cluj, 2006.
39. Marusi, Gheorghe. *Seleționarea și educarea cadrelor*, Editura de Stat pentru Literatură Politică, București, 1956.
40. Maticescu, Olimpiu. *Istoria administrației publice românești*, Editura ERA, București, 2005.
41. Mișu, Nicolae. *Particularități ale procesului de reinstalare a administrației și structurilor militare românești în Transilvania de Nord (1944-1945)*, Ed. Universității din Oradea, 2004.
42. Mișu, Nicolae. *De la profesioniști la oamenii Partidului Comunist : tranziția în administrația și structurile militare din nord-vestul României (jud. Bihor, Sălaj, Satu Mare și Maramureș), 1944-1955*, Ed. Primus, Oradea, 2008.
43. Mircea, Alexandru; Cârnațiu, Pamfil; Todericiu, Mircea. *Biserica Română Unită*, Madrid, 1952.
44. Moraru, Camelia et al., *Stenogramele ședințelor Biroului Politic și ale Secretariatului Comitetului Central al P.M.R., 1949*, Vol. II, București, Arhivele Naționale ale României, 2003.
45. Moraru, Camelia. *Sovietizarea României: 1948 – 1953*, Universitatea București. Facultatea de Istorie, București, 2007.

46. Motogna, Atanasie. *Administrația românească în județul Cluj*, Tipografia “Cartea Românească”, Cluj, 1937.
47. Nagy, Lajos. *A kisebbségek alkotmányjogi helyzete Nagyromániában* (Situția constituțională a minorităților din România Mare), Erdélyi Tudományos Intézet, Kolozsvár, 1944.
48. Nastasă, Lucian. *Intelectualii și promovarea socială (Pentru o morfologie a câmpului universitar)*, Editura Nereamia Napocae, Cluj, 2003.
49. Nedelea, Marin. *Istoria României în date, 1940-1995*, Ed. Niculescu SRL, București, 1997.
50. Negoită, Florin. *Istoria statului și dreptului românesc*, Editura Fundației România de Măine, București, 2000.
51. Onișoru, Gheorghe. *Alianțe și confruntări între partidele politice din România (1944-1947)*, Fundația Academia Civică, București, 1996.
52. Onișoru, Gheorghe. *România între anii 1944-1948, transformări economice și realități sociale*, București, Editura Fundației Academia Civică, 1998.
53. Oprițescu, Mihail. *Istoria economiei și administrației publice în România*, Ed. ASE, București, 2004.
54. Pascu, Ștefan (red.). *Istoria Clujului*, Consiliul Popular al Municipiului Cluj, 1974.
55. Pascu, Ștefan; Pataki, Iosif; Popa, Vasile. *Clujul* (ghid istoric), Cluj, 1957.
56. Petcu, Adrian, Nicolae (coord.). *Partidul, Securitatea și Cultele, 1945-1989*, Editura Nemira, București, 2005.
57. Popa, Petre. *Istoria administrației în România*, Ed. Universității din Pitești, Pitești, 2000.
58. Rothschild, Joseph. *Întoarcerea la diversitate. Istoria politică a Europei Centrale și de Est după al doilea război mondial*, Editura Antet, Oradea, 1997.
59. Rudescu, Corneliu. *Buletin de conjunctură administrativă*, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria Centrală, București, 1946.
60. Rudescu, Corneliu; Marchidan, Gheorghe. *Statutul funcționarilor publici și statutul salariaților comunali (comentariu doctrinar și jurisprudențial)*, cu o prefață de Anibal Teodorescu, București, 1947.
61. Sabău, Ilie D. *Disciplina funcționarilor publici*, Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, Sibiu, 1946.
62. Saon, Stelian. *Economia și administrația din România până la jumătatea secolului al XX-lea*, Ed. Romprint, Brașov, 2002.

63. Sălăgean, Marcela. *Administrația sovietică în Nordul Transilvaniei (noiembrie 1944 - martie 1945)*, Cluj-Napoca, Centrul de Studii Transilvane/Fundația Culturală Română, 2002.
64. Schuyler, C.V.R. *Misiune dificilă: jurnal (28 ianuarie 1945-20 septembrie 1946)*, Editura Enciclopedică, București, 1997.
65. Scurtu, Ioan; Buzatu, Gheorghe. *Istoria românilor în secolul XX*, Ed. Paideia, București, 1999.
66. Simion, Aurică. *Preliminarii politico-diplomatice ale insurecției române din August 1944*, Ed. Dacia, Cluj Napoca, 1979.
67. Tănase, Stelian. *Elite și societate. Guvernarea Gheorghiu-Dej. 1948-1965*, București, Ed. Humanitas, 1998.
68. Țărău, Virgiliu. *Alegeri fără opțiune. Primele alegeri parlamentare din centrul și estul Europei după încheierea celui de-al doilea război mondial*, Cluj, Eikon, 2005.
69. Toader, Tudorel; Măță, Dan Constantin; Costea, Ioana Maria. *Dicționarul personalităților juridice românești*, Ed. Hamangiu SRL, București, 2008.
70. Țugui, Pavel. *Istoria și limba română în vremea lui Gheorghiu-Dej*, Ed. I. Cristoiu, București, 1999.
71. Vedinaș, Verginia. *Statutul funcționarului public*, Ed. Nemira, București, 1998.
72. Zaharia, Gheorghe; Vajda, L. *Rezistența antifascistă în partea de nord a Transilvaniei*, Ed. Dacia, Cluj, 1974.
73. Zainea, Ion. *Politică și administrație în România (6 martie 1945-1 martie 1946): Epurarea*, Ed. Universității din Oradea, 2004.
74. Zainea, Ion; Drecin, Mihai; Crăciun, Corneliu; Faur, Antonio; Moisa, Gabriel; Țărău, Augustin; Mișu, Nicolae. *Democrație occidentală și democrație populară: evoluția spectrului politic în nord-vestul României: (1944-1950)*, Ed. Universității din Oradea, 2004.
75. *Acțiunea Baroului avocaților din Cluj pentru reforma legislației judiciare și o mai bună organizare a justiției*, Tipografia Fondul Cărților Funduare Cluj, 1931.
76. *Analele Institutului de Istorie a Partidului de pe lângă C.C. al P.M.R.*, Ed. de Stat pentru Literatură Politică (E.S.P.L.P.), Anul II (1956), Anul III (1957), Anul V (1959), Anul VII (1961)
77. *Arhivele Statului din România - România și Armistițiul cu Națiunile Unite. Documente*. Vol. II, București, 1995.

78. *Autonomiști și centraliști. Enigmele unor decizii istorice. Transilvania de Nord din septembrie 1944 până în martie 1945*, Mihály Zoltán Nagy, Gábor Vincze (eds.), Cluj-Napoca, Fundația CRDE, 2008.
79. *Bibliografia istorică a României*, Vol. VIII, 1989-1994, Editura Academiei, București, 1996.
80. *Buletinul Oficial al Comitetului Provizoriu Județean Cluj*, Anul I (1950), Nr. 1
81. *Buletinul Oficial al Județului Cluj*, Anul LXV (1945), Anul LXVI (1946), Anul LXVII (1947), Anul LXVIII (1948).
82. *Buletinul Oficial al Municipiului Cluj*, Anul XV (1940), Anul XXI (1946), Anul XXII (1947), Anul XXIII (1948).
83. *Colecțiune de legi și regulamente*, Tomul XVI/1938, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria Centrală, București, 1938.
84. *Colecțiune de legi și regulamente*, Tomul XXII/1944, Tomul XXIII/1945, Tomul XXIV/1946, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria Centrală, București, 1946.
85. *Colecțiune de legi și regulamente*, Tomul XXV/1947, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria Centrală, București, 1948.
86. Comisia prezidențială pentru analiza dictaturii comuniste din România, *Raport final*, București, 2006.
87. *Documente franceze despre Transilvania*, selecții și studiu introductiv de Valeriu Florin Dobrinescu, Ion Pătroiu, Ed. Vreamea, București, 2001.
88. *Erdély rövid története* (Scurtă istorie a Ardealului), red. Köpeczi Béla, Akad. Kiadó, Budapest, 1989.
89. *Împărțirea administrativ-economică a Republicii Populare Române*, Anexă la Decretul Nr. 331 din 19 septembrie 1952, *Întreprinderea Poligrafică Nr. 3*, 1952.
90. *Istoria României. Transilvania*, Vol. II (1687-1947), Ed. "George Barițiu", Cluj-Napoca, 1999.
91. *Justiția Nouă*, Organ al Societății de Științe Juridice „Justiția Nouă”, Anul VI, 1950, Nr. 1, Nr. 3.
92. *Lovitura de stat de la 30 decembrie 1947. Preliminarii militare, consecințe politice*, documente adunate și adnotate de Mircea Chirițoiu, Fundația Academia Civică, București, 1997.
93. *Magazin Istoric*, Revistă de cultură istorică, Anii XXVI (1992)-XXXII (1998)
94. *Monitorul Oficial*, Anii 1923, 1944-1948.

95. *Politica de cadre a P.M.R. 1948-1952*, Studiu introductiv, Arhivele Naționale ale României, București, 2007.
96. *Revista Transilvană de Științe Administrative*, Nr. 13/2005.
97. *România, Viața Politică în documente 1946*, Ed. Humanitas, București, 1999.
98. *Statutul funcționarilor publici din 22 septembrie 1946 și Regulamentul pentru aplicarea statutului din 14 decembrie 1946 cuprinzând și tabelele anexe – jurnalele Consiliului de Miniștri – avizele Comisiei Centrale de încadrare – normele de calculare a noilor salarii – note și comentarii*, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria Centrală, București, 1947.
99. *Strategii și politici electorale în alegerile parlamentare din 19 noiembrie 1946*, Selecția documentelor, studiu introductiv, argument și note de Virgiliu Țărău și Ioan Marius Bucur, Centrul de Studii Transilvane, Fundația Culturală Română, Cluj-Napoca, 1998.
100. *Zece ani de la Conferința națională a P.C.R.*, Editura de stat pentru literatură politică (E.S.P.L.P.), 1946.